

Ebből a szempontból Weszely könyvét középiskolai tanártársainnak ajánlom figyelmébe. A vele való foglalkozást semmi esetre sem fogják megbánni, s alighanem nekik is eszükbe fog jutni, miként nekem, a kérdés, hogy a középiskolai pædagogia tere miért marad oly parlagon, miért nem találkozik hivatott erő, mely a középiskola nevelés-, tanítás- és módszertanát legalább oly terjedelemben megírná, mint Weszely megírta a népiskoláét. Ezt az önként fermerülő kérdést ajánlom magának Weszely Ödönnek is figyelmébe, hátha tüzet fog elméjében, s elhatározza, hogy mint középiskolai tanár megírja a középiskolai nevelés és oktatás tudományos tankönyvét is.

Toncs Gusztáv.

*

Kísérleti pædagogia és didaktika. Irta *Döri S. Zsigmond.* (Különlenyomat az «Izr. Tanügyi Értesítő» 1905. évi XXX. évfolyamából. Budapest, 1905.)

E mű jó áttekintést nyújt a kísérleti pædagogia egyes főproblemaíróiról, de tudományos értéke nem jöhet tekintetbe, mivel nem önálló munka. Egész oldalakat vesz át külföldi munkákból, anélkül, hogy utalna erre.

Polgár Gyula.

KÜLFÖLDI LAPSZEMLE.

Monatschrift für höhere Schulen. 1905 I—IV, VI—XI.

Az új évfolyamot *Matthias* becses újévi fejtegetésekkel kezdi. Megállapítja, hogy az iskolában való örömet sok minden rontja a tanulóknak is, tanítóknak is, sőt némely helyen egyáltalában nincs is örömük sem ezeknek, sem a szülőknak, sem az iskolai hatóságoknak. Hát még általában a nagy közönségnek és a sajtónak! A mai állapot védelme nem sokat érne: a «hazabeszélés» vádjá lenne reá a felelet; a néma beletörődés sem jó orvosság az iskola életének téves megítélése ellen, mert a fatalismus és pessimismus még semmivel sem járult az emberiség öröméhez. Az örökös reformjavaslatok méltó sorsa csak a humoros megítélés; ettől még észrevehetjük az okos szót, ha sok balgaságba burkolózik is. A panaszok folytonos megújulásának okait abban látja, hogy 1. igen nagy a tanulási kényszer s így megtelik a középiskola oda egyáltalában nem valókkal; 2. nem eléggé nagy a tanulók s a szülői ház felelőssége, minden felelősség a tanítóra hárul; 3. nem eléggé barátságos és bizalmas a tanulók és tanítók kölcsönös érintkezése és végül 4. a «felső körökben» sincs minden rendjén: a többség igen is iskolás módon bánik el a tanítókkal, az ellenőrzés és általában az

érintkezés az alárendeltekkel szemben nem olyan jóakarató és bizalmas mint más hivatalokban. Matthiasnak mindezekhez fűzött megjegyzései tartalmok miatt is érdekesekek, még inkább azért, mert Matthias épen nagyon is az iskolák felsőbbségéhez tartozik. Kiemelem a középiskola reformjára vonatkozó szavait, melyek a felső fokozat szabadabb alakulását, a tanulmányoknak egyéni hajlandóságok szerint való szétágazását tűzik ki a jövőendő fejlődés irányául. Cikkének e részéhez fűződik a 2. számban *Paulsen* rövid fejtegetése: Mi módon lehetne a gymnasiumi tanulmányoknak a felső fokon szabadabb alakulást biztosítani? A gymnasiumból szabadulás hangulatát, a gymnasium mai keretén kívül eshető változást, az egyetemi tanulmányozás kezdetén látható tájékoztatlanságot érinti s azután négy pontban utal a számbavehető mozzanatokra: I. Valamely tárgyban elért csekély eredménynek más tárgyakban elért jó vagy kiváló eredménnyel való rendszeres kiegyenlítése; II. szabadon választott tárgyak önálló kidolgozására nagyobb szabadságot kell engedni; III. rendszeresíteni kell azt az intézményt, hogy szabadon választott munka elvégzésére egy-egy napi szabadságot adjanak a tanulónak s végül IV. igen hasznosnak gondolja a tanulók tudományos sodalításainak feltámasztását. Mindez és sok más ilyen célzatú intézmény azt szolgálná, hogy a mint a XIX. sz. üdvös rendet teremtett a tanítás ügyében, úgy szerezzon helyet a XX. sz. az éltető szabadság szellemének.

Mint a megelőző három évfolyamban, az idén is didaktikai kérdésekkel foglalkozik a legtöbb cikk. Közben nagyobb terjedelmű könyvismertetések is jelennek meg külön cikk gyanánt.

Matthias és *Paulsen* cikkén kívül a következőket tartalmazza a folyóirat:

1. sz. *Münch* a hollandiai tanárképzésről emlékezik meg *Gunning* amsterdami magántanár nyomán. A középiskolai tanárokat egyáltalában nem is készítik ott elő s ezért *Gunning* azt kívánja, hogy minden egyetemre hívjanak meg egy középiskolai igazgatót a nevelés-tan rendszeres előadására. Azután *Gunning*nak a pädagógiáról mint tudományról, egyetemi szerepéről, az egyetemi és iskolai tanítás viszonyáról ejtett szavait ismerteti *Münch* s a németek sokszor kifejezett kívánságát ismételi: bár volna a neveléstudomány számára rendes tanszék a német egyetemeken. — *Lorentz* a kisvárosi gimnáziumokról mond érdekes dolgokat; azok előnyösebb helyzetben vannak a nevelés szempontjából, de van igen sok árnyoldalok is. — Bő ismertetés van itt *Artur Bonus* «Vom Kulturwert der deutschen Schule» c. művéről (*Jena* 1904) Baumgartentől. *Bonus* könyve is vegyesen tartalmaz helyes és elfogúlt megjegyzéseket; jellemzi, hogy laikus ugyan, de jogosúlnak érzi magát az iskola megbírálására:

«Ha 12 évig gyötörtek bennünket, akkor szakértők vagyunk abban a kérdésben, hogy vajjon meggyötörtnek érezzük-e magunkat.» — *H. Kraepelin* (Hamburg) a biológiai tanítás módszerére nézve ad néhány figyelmeztetést. Végigtekint mindazokon a nézeteken, melyek e tekintetben felmerültek s azzal végződik a cikk: azt a hatalmas képet, melyet a természet tár az ember szeme elé, nem úgy lehet legkönnyebben megérteni, hogy majd ezt, majd amazt a pontot vizsgáljuk meg apróra, hanem úgy, hogy iparkodunk a kép nagy vonásait fogni fel megfelelő távolságból, s akkor tanulmányozzuk alaposabban az egyes részeket, ha az egészen már át tudunk tekinteni. Az apró finom vonásokra csupán a szakembernek van szüksége, a laikusnak elég, ha legalább a szellemet, az egésznek az értelmét felfogja.

2. sz. *Matthias* és *Mücke* egy előadással foglalkoznak, melyben a berlini gimnáziumi tanárszövetségben P. Schwartz arról szólott, hogy miképen tárgyalták a kortörténetet 1789—1806-ig a porosz középiskolákban. E felolvasással és nyomában kelt hirlapi cikkekkkel szemben azt bizonyítják, hogy ma nem rosszabb a helyzet. *Lehmann* a tanárvizsgálat rendjével foglalkozik s feltüntetve a hiányokat, főképen a neveléstudomány mai szerepe ellen szól, mert ha azt akarják, hogy a tanárjelölt ezzel, habár csak mellékesen is komolyan foglalkozzék, akkor meg kellene változtatni azt a ferde helyzetet, melyben a neveléstudomány ma az egyetemen van. Ha ezt nem teszik, akkor törölni kell mint államvizsgálati tárgyat s valahogyan a seminariumi évben kell pótolni. A vizsgálat philosophiai részére nézve két szempontot kívánna érvényesíteni: 1. hogy a jelölt a problémák bizonyos körét értse, az fontosabb annál, hogy mily terjedelműek pozitív ismeretei; 2. az illető problémák pedig mind szoros kapcsolatban legyenek az illető szaktudományával. Ez a második szempont a mostani porosz vizsgálati szabályzatból teljesen hiányzik, az első meg nagyon elmosódik. Azt kívánná meg *Lehmann*, hogy a lélektan és logika főrészeinek ismeretén kívül bizonyítsa be a jelölt azt is, hogy a szakjával összefüggő philos. művek közül legalább egy nevezeteseit elolvasott és megértett. — *Ulrich* a tanári könyvtárak felszereléséről és használatáról ír, ismertetve saját művét: «Benutzung und Einrichtung der Lehrerbibliotheken an höheren Schulen. Praktische Vorschläge zu ihrer Reform. — Berlin 1905. Weidmann. xx* 148 l.» — Figyelmet érdemel két kis közlés: *Horn*, Tudakozó intézet a középiskolák számára, *Bohn*, Tudakozó intézet a természettudományi tantárgyak számára.

3—4. sz. *Maurer* a philosophiába való bevezetésről ír. Felfogását jellemzik e sorok: «Amit rendszeren philos. propædeutikának neveztek, t. i. a formális logika és a tapasztalati lélektan tanítása, nem alkalmas

arra, hogy az ifjakban korán felébredő philosophiai érdeklődést fejlessze és tartósan kielégítse. Csupán a tanár személyisége teremthet kivételt, kivált akkor, ha a száraz anyagot ismeretlani és metaphysikai kitéréssekkel fűszerezi. Ezzel azonban olyan térre lép, melyet jobban lehet megismerni a philosophiába való bevezetés alakjában s ott a philosophiai gondolkodás összefüggő előadásában. — *Matthias* a Berger új Schiller életrajzát ismerteti. — *Koppin* a nyelvtani műkifejezések megnémetesítését tárgyalja, azzal a meggyőződéssel, hogy teljes meggyezésről beszélni sem lehet. Szolgálni lehetne azonban a célt a nyelvtani terminologia történetével. — *Borbein* azt fejtegeti, miként lehet az élnyelvek írásbeli dolgozatait szabadabban rendezni. Igen alapos és értékes. — Apróbb cikkek: *P. Schwartz* megjegyzéseket tesz a 2. számban közölt cikkekre; *Paulsen* a 2. sz.-ban említett szabad napokra vonatkozóan Muff pfortai igazgatónak a szavait idézi, aki ezt a pfortai iskolában meglevő intézményt rendkívül becsesnek mondja s tanító pályájának legszebb emlékei — írja — azok az órák, melyekben tanítványaitól a magánolvasmányokat vette számba. — *Matthias* a Gesellschaft für deutsche Erziehungs- und Schulgeschichte legutóbbi közleményeit ismertetve felhívja a figyelmet e társaság nagy jelentőségére. — *Lange* az ifjúsági játékokról és játszóhelyekről, *Kemsies* a tanulók evezéséről ír; mindkettő pädagogiai szempontból, sőt *Kemsies* didaktikai szempontból is tárgyalja a kérdést s az egészségügyi oldal mellett a lélektanit is kifejti. Annyira nagy az evezés jelentősége az ő szemében, hogy a három torna-óra közül egyet átengedne a tanári vezetéssel csónakázóknak.

6. sz. *Huhlmann* 18 rajzlapot mellékelve azt tárgyalja: miképen szolgálhat a tanulóknak saját keze tanulmány tárgyául a rajzban. A rajztanítás fejlesztéséhez és mélyítéséhez akar ezzel adatot szolgáltatni, kapcsolatban az 1901. tanterv ama kívánságával, hogy a tanuló figyelmét a rajztermen kívül eső környezetben, az élő természetben is kell gyakorolni. — *Lexius* kiewi egyetemi tanár az oroszországi iskolai reform eddigi eredményeiről szól, ismerteti az 1905 végén életbelépendő új iskolai törvény alapján a középiskolák tantervét, összeveti a régivel. Megemlítem, hogy a latin csak a III. osztályban kezdődik, görög nincs, a philosophia propædeutika lélektan és logika mellett rövid philosophia történetet is tartalmaz, a hazai történelmet nem tanítják kétszer mint nálunk, hanem már a IV. osztályban megkezdik a történelem oknyomozó tárgyalását. Úgy látja *Lexius*, hogy az új orosz tantervben az encyclopædismus szelleme üti fel a fejét, amely újabban nemcsak Oroszország iskoláiban igyekszik uralomra jutni. A latin a gimnáziumban mindenütt kötelező. Két typusa lesz a gimnáziumnak: I. amelyekben görögöt s II. amelyekben természettudo-

mányt tanítanak a 3 felső osztályban. Görögöt tanító iskola azonban mindössze öt van az egész birodalomban! — *Burgerstein* egész sereg munkáról emlékezve meg, arról ír: miképen lehetne 10 éves fiúkat nemi tekintetben felvilágosítani a baj megelőzése végett. A kérdés Rousseau és Salzmann után is nehéz, de ha az így felvilágosított gyermekek egykor szülők lesznek, azok majd nem találják az ő gyermekeik felvilágosítását különösnek. Ezzel függ össze *Matthias* közlése, hogy Düsseldorfban *Cauer* kezdesére az ottani középiskolák igazgatói a szülők előzetes értesítése után egybegyűjtötték az érettségiző ifjakat s az igazgatók, tanárok, vallástanítók jelenlétében egy tekintélyes orvos előadást tartott nekik azokról a kötelességekről, melyek nemi tekintetben az életben reájok várnak s a veszélyekről, melyeknek ki vannak téve. (Nagyon jó gondolat!) *Paetzolt* röviden arról ír, hogy hasznos volna a tanulókkal javíttatni magok s társaik munkáit. A rossz tanuló jó munkát kapva a kezébe, tanulna is belőle.

7. sz. *Jansen* egybeveti a német középiskolák természettudományi tanítását más nemzetekével s megállapítja a németek elsőségét. Úgy látja, hogy mindinkább az a kivánság lép előtérbe: kevesebb megtanulni való anyag s több tevékenység a tanuló részéről. — *M. Geyer* az irodalomtörténeti segédkönyveket ismerteti s az ilyenek szerzőjétől azt várja, hogy határozott szempontok vezessék, röviden írjon, csak a legnevezetesebb helyeken időzzék hosszabban, kevés nevet és évszámot adjon s őrizkedjék főként a puszta cím-közléstől; minden szakasz elején adjon rövid jellemzést; az írók életében főként a fejlődésökre ható körülményeket emelje ki s foglalja össze végül az érdemeiket; egyes daraboknak adja röviden a tartalmát, de a szerkezet vázát ne; gondoljon a jelenre is és itt ne legyen fősvény a bár rövid ítéletekben; írjon világosan, egyszerűen, lelkesen, idegen szavak nélkül, jegyzetben közölje az irodalom legfontosabb műveit. — *Weiner* ismerteti *Sallwürz*, *Didaktische Normalformen* II. kiadását. E szabályokat — úgymond — csupán a gyakorlati kipróbálás után lehet érdemlegesen megítélni. — *Frank*: Az infinitesimalszámítás a középiskolában. — *Huckert* arról szól: vajjon az érettségín a latinból kapott elégtelen döntő akadály legyen-e az éretté nyilvánításnak? Felelet: ez magában nem lehet az, mert ez nem bizonyítja a tudományos tanulmányozásra való alkalmatlanságot. Aki tehát a németben, görögben vagy a mennyiségtanban igazán jó eredményt ér el, attól egy pillanatig sem kell megtagadni az érettséget, ha a latinból elégtelenje van is!

8. sz. *Caller* nagy elismeréssel ismerteti a kiváló Oskar *Jäger* új munkáját: *Homer und Horaz im Gymnasialunterricht*. — *Froboese* végig pillant 30 éves tanárkodásán és tanulságosan vázolja azokat a

tapasztalatokat, melyeket a történelem tanítására nézve tett. — *Wells*, a würzburgi egyetemen az angol nyelv lectora társalgó osztályok rendszeresítéséről közöl egy angol cikket (*Suggestions for conversation classes*). — *Münch* tanulók számára írt «Tíz parancsolat»-át közli. — *Galle* igen röviden jelzi, hogy a gyakorlati évet töltő tanárjelöltet hogyan lehet az első hetekben foglalkoztatni. —

9—10. sz. *Tilmann* számadatokat közöl arról, hogy mily iskolát végezve milyen tanulmányokat folytatnak a porosz egyetemi hallgatók (Az egységes jogosítás miatt érdekes adatok). — *Münch* az élő nyelvek tanítására vonatkozóan fejti ki álláspontját, amely közbül áll a régi szokás és a túlzó új kívánságok között. — *Vowinkel* «Vom Stil im Unterricht» címmel a módszerrel szemben a stilt, mint a tanítói személyiség érvényesülését hangoztatja. Minél erősebb valamely személyiség, annál korábban mellözi a módszer szabályait és megalkotja a saját jellemének megfelelő tanítási stílust. Összefüggésbe hozza *Vowinkel* e fejtegetéseket a mai állapottal: ma sincs egységesen érvényesülő világnézet, már pedig az igazi személyiségnek tudnia kell, hogy min áll s az élet egyetemes felfogásának fővonásai meg kell, hogy egyezzenek a dolgozó és érvényesülő jellem fővonásaival. Ezt meg kell gondolni, ha a tanító eredményes munkájáról akarunk beszélni. Komoly megfigyelések és becses megjegyzések vannak e cikkben, melynek lényege ez: a tanító munkája közben érvényesülő szempontokat sorra véve s így a tanítás menetét kifejtve, azt állapítja meg, hogy a megkötő módszer és a személyi stílus veszedelmes összeközését úgy lehet elkerülni, ha mellőzzük a módszer korcsalakját s e helyett a tanítás műszabályairól, meg a stíljáról beszélünk. A műszabályokról lehet nyugodtan tárgyalni, azokban nem fordulnak elő életkérdések, azok nem függenek össze a világnézettel. A stílus lesz így a neveléstudomány legfőbb java, melyért aztán mindig küzdeni kell! Ha úgy fogjuk fel a stílust, hogy az döntse el még a tanítás külső kérdéseit is, akkor egyszerűen megszűnik a módszer és stílus között a válaszfal s győz a személyiség. — *Gloël* felszólal egy vállalat ellen (*Heinze-Schröder*, Feladatok a német drámákból), mely önállóságra és csalásra csábítja a fiúkat a dolgozatírásnál. — *Heidenhain* Horatius születésnapjáról ír, igen bölcsen azzal kezdve, hogy bíz' ez felesleges. — *Klatt* azt vitatja, hogy egyenesen megdöbbenő, a nagyon ügyes, túl-okos nagyvárosi fiúk mily vakon járnak az utcán, mily vakon térnek vissza kirándulásaikról s mily szegényes megfigyelésök van (a természetről nem is szólva) azokról a nagyvárosi látnivalókról, szépségekről és különösségekről, melyeket pedig annyiszor látnak. Hangoztatja a nagyvárosi iskolának azt a kötelességét, hogy a tanulókat a megfigyelésre rávegyesse és megtegyen mindent, hogy az ismeretek

holt tömegét a látás és átélés által életre keltse. Az iskolai gyűjtemény nem elég, azért használja fel a nagyvárosi iskola a közgyűjteményeket is. Amint a falusi gyermek szereti a szülőföldjét, mert ismeri, ép úgy arra kell igyekeznie az iskolának, hogy a nagyvárosi gyermeket is megtanítsa látni, megfigyelni, megérteni! Egyenesen nevetséges, hogy a tanulókkal nagy kirándulásokat tesznek, de a nagyvárosi fiú saját közvetlen környezetét, szülővárosának sok tanulságot nyújtó területét nem ismeri! Pedig az ezen való végigvezetés közben közelednék egymáshoz tanár és növendék s a «Schülermaterial» és «Lehrkraft», az iskola anyaga és a tanerők visszaváltoznának tanuló, kutató s örömmel okuló emberfiakká és tanító, szívesen támogató, szívesen vezető emberekké.

11. sz. *Krückmann* «A középiskolai oktatás és a római jog-történet» címen azt fejti ki, hogy a római történelem sok nevezetes eseményét nem lehet igazán megérteni és méltányolni a római jog-története nélkül. Felemlít néhány különösen fontos részt: a római családi szervezetet s a közéletet szabályozó jogszabályokat, melyek iskolai tárgyalásának értékét nem abban látja, hogy a múltat bemutatassa, hanem abban, hogy ha helyesen történik ez a tárgyalás, elsőrendű politikai, tehát az állami életre nevelő eszköz. — *K. T. Fischer* a 7. számban Jansentől közölt véleménnyel szemben azt bizonyítja, hogy ha van is a németek természettudományi oktatásában sok jó, a módszer tekintetében Anglia és Amerika vezet. *Jansen* újból túlzottnak mondja ezt az állítást. — *Münch* egy angol gyűjteményes munka: *Wilkinson, The Nation's Need* (nemzeti szükségletek) nyomán az angol nevelés minden körére vonatkozó angol felfogást ismerteti, kiemelve a németországi viszonyok elismerő vagy gáncsoló tárgyalását, ami (mindkét szempontból) gyakori az angol pädagogiai körökben. Az angol és német törekvések között azt a nagy különbséget látja *Münch*, hogy a németek a veszélyeztetett igazi emberieséget akarják a neveléssel megmenteni, az angolok biztosítani akarják Anglia jövőjét; a németeknél mindenki igyekszik tanácsot adni a nevelés javítására, de anélkül, hogy fenyegető nemzeti bajokra gondolnának, az angolok ellenben nemzeti jelentőségek hanyatlását akarják a nevelés jobb szervezésével meggátolni. A jobb azonban mindig egy nálok a *hasznosabbal*. Sok egyes vonás azt mutatja, hogy a magyar nevelésben annyiszor érzett hiányok — persze, másként — az angol, sőt német nevelésnek is hiányai. Csupán kettőt említek: a családi élet belsőségének, a szülői tekintélynek a hanyatlását, meg azt a panaszt, hogy csupán felszínes javítások történnek a nevelés rendjén, fél-reformok, de soha sem történik mélyreható megújítása az egész nevelési rendszernek. Nagyon jellemző *Münch* szava ott, a

hol az egységes, központi kormányzást óhajtó angol kivánságot említi: «Mi e részben jobban vagyunk. Sőt igen is jól vagyunk! És vágyunk az egység lazítására!» — *Sanneq* a bibliának görögül való olvasásáról ír, *Guhrauer* figyelmezteti a szaktanárokat a Zimpel-féle Platofordításra (Platons Apologie, Kriton, Phaidon. — Breslau, 1888.), mely igen jó s mégis elfeledték. — *Schmid* a természettudományi és mennyiségtani oktatás újjáalakítását tárgyaló bizottság megállapodásairól tesz jelentést. A bizottságot a természetvizsgálók hamburgi (1901), casseli (1903) és főként breslaueri (1904) gyűlésének akaratára hívta össze a «Naturforscher Gesellschaft» elnöksége. A bizottság három tételben foglalta össze a középiskolák tárgyairól a véleményét: 1. Azt kívánja, hogy az érettségit tevők műveltsége sem egyoldalúan nyelvi s történeti, sem egyoldalúan természettudományi ne legyen. 2. A mennyiségtant és természettudományokat a nyelvekkel teljesen egyenlő nevelőértékűeknek ismeri el és ragaszkodik ahhoz, hogy a középiskola általános képzést adjon (vagyis olyant, a melynek célja mindenütt ugyanaz: szabad kifejtése a jellemnek és észnek, de a melyet különböző, az egyes ember sajátos szellemi tehetségének megfelelő, az egyes iskolafajokban megvalósított utakon érnek el). 3. Feltétlenül szükségesnek nyilvánítja a bizottság a három középiskola (gymn., realgymn., főrealisk.) mai egyenjogúságát és ennek teljes érvényesülését óhajtja. Sok részletkérdést is megvitattak; részletes tantervet is készítettek a mennyiségtani, physikai és biológiai-chemiai oktatás számára, nem a végérvényesség igényével, hanem hogy felfogásukat teljesen bemutassák és gyakorlati kísérletek számára alapot teremtsenek. A porosz miniszter engedélyt adott ily kísérletekre, több intézetben már megkezdtek, másokon rövid időre megkezdik ezeket. Több kérdésről (köztök az egészségügyiekről s a főiskolákon folyó tanárképzésről) 1906-ban tesznek jelentést a természetvizsgálók gyűlésén. — *Wollenteit* nagy örömmel ír egy nagy jelentőségű új porosz intézményről; a kerületi tornaversenyekről. Az első ilyen ez év nyarán Poroszország keleti részének középiskolái számára Insterburgban volt. A tudósító nagy reménnyel gondol az új intézményre.

Az egész évfolyamon végigvonul az 1904. évi programmértekezések rendszeres ismertetése; minden számban rövid, jellemző könyvismertetések; hivatalos (min.) rendeletek; apró közlések.

E szemle a helykimélés céljából szándékosan szigorúan tárgyilagos, de annyit végezetül mégis meg kell említenem, hogy a *Monatschrift* ez évfolyamán való végigpillantás a róla való jó véleményt megerősíti s a magunk ügyei-bajai, sokféle hiányai iránt a türelmet fokozza.

Elmélet-e lapban kevés van, de egész iránya igen emelkedett.